

ח וַיִּקַּם מִלֶּדְ-חֶדֶשׁ עַל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף: ח וַיִּקַּם מִלֶּבָא חֶדְפָא עַל מִצְרַיִם דְּלֹא מְרַיִם גְּזֵרַת יוֹסֵף:

טז"י וַיִּקַּם מִלֶּדְ חֶדֶשׁ • רַב וּשְׁמוּאֵל, חֶד אָמַר: חֶדֶשׁ מִמֶּשׁ, וְחֶד אָמַר: שְׁנַתְחַדְשׁוּ גְזֵרֹתָיו (סוטה יא) • אֲשֶׁר לֹא יָדַע • עָשָׂה עֲצָמוּ כְּאֵלוֹ לֹא יָדַע (כך גרס ר"א"ם).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו ענף 10)

חֶדֶשׁ מִמֶּשׁ . . שְׁנַתְחַדְשׁוּ גְזֵרֹתָיו (רש"י א, ח) רב, שֶׁדִּקְדַּק בְּהוֹרָאָת אֲסוּר וְהִתֵּר, אֹמַר שֶׁהִיא רִשְׁעָ גְדוֹל בֵּין אָדָם לְמִקּוּם; וּשְׁמוּאֵל, שֶׁהִיא רְגִיל לְפִסְק דִּינֵי מְמוֹנּוֹת, סְבוּר שֶׁהִיא רִשְׁעָ גְדוֹל בֵּין אָדָם לְחֶבְרֹ. **שְׁנַתְחַדְשׁוּ גְזֵרֹתָיו** – רִשְׁעוֹת גְּדוֹלָה בֵּין אָדָם לְחֶבְרֹ, שֶׁהִרִי יוֹסֵף גָּמַל לוֹ טוֹב; אֲךָ לֹא כָּף בֵּין אָדָם לְמִקּוּם, כִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאוּ אֵלָיו וְקִבְלוּ מַלְכוּתוֹ, וְלִכְּן יֵשׁ לוֹ הַצְּדָקָה מִשְׁמַיִם (לְדַעְתּוֹ) לְשַׁלֵּט בָּהֶם כְּרֻצּוֹנוֹ. **חֶדֶשׁ מִמֶּשׁ** – רִשְׁעוֹת גְּדוֹלָה בֵּין אָדָם לְמִקּוּם, שֶׁהִרִי אֵין לוֹ אֲמִתְלָא זֹו כְּלַפֵּי שְׁמַיָּא; אֲךָ לֹא כָּף בֵּין אָדָם לְחֶבְרֹ, שֶׁהִרִי יוֹסֵף לֹא גָמַל לוֹ טוֹב. **אבן עזרא**

טז וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם (טז) וַיֹּאמֶר לְעַמָּה הָא עֲמָא בְנֵי יִשְׂרָאֵל סָגְוּ וְתַקִּיפִין מְנַנָּא: **מְנַנָּו: אבן עזרא**

(י) הִבֵּה נִתְחַכְמָה לוֹ פְּנֵי-יְרֵבָה וְהִיא כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסֵף גַּם-הוּא עַל-שְׂנְאֵינוֹ וְנִלְחַם-בָּנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ: (י) הִבֵּה נִתְחַכְמָה לוֹ • כֹּל הִבֵּה, לְשׁוֹן הַכְּנָה וְהַזְמַנָּה לְדַבֵּר הוּא, כְּלוּמַר: הַזְמִינוּ עֲצָמְכֶם לְכָף. **נִתְחַכְמָה לוֹ** • לְעַם. **נִתְחַכְמָה מַה לְעֲשׂוֹת לוֹ** (שמות רבה). וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ: נִתְחַכְמֵם לְמוֹשִׁיעַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לְדוֹנֵם בְּמִים, שֶׁכָּבֵר גִּשְׁבַּע שְׁלֹא יָבִיא מְבוּל לְעוֹלָם, (וְהֵם לֹא הִבִּינוּ שֶׁעַל כָּל הַעוֹלָם אֵינוֹ מְבִיא, אֲבָל הוּא מְבִיא עַל אִמָּה אַחַת, בְּרִשׁ"י יִשְׁן). **וְעָלָה מִן הָאָרֶץ** • עַל כְּרַחֲנוֹ. וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ: כְּאָדָם שֶׁמְקַלָּל עֲצָמוֹ וְתוֹלָה קַלְלָתוֹ בְּאַחֵרִים, וְהִרִי הוּא כְּאֵלוֹ כְּתַב: וְעָלִינוּ מִן הָאָרֶץ וְהֵם יִירְשׁוּהָ. **אבן עזרא**

יא וַיִּשְׂימוּ עָלָיו שְׂרֵי מַסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתֶם וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעֹה אֶת-פְּתָהֶם וְאֶת-רַעְמֵסֶס:

טז"י עָלָיו • עַל הָעַם. **מַסִּים** • לְשׁוֹן מַס. שְׂרֵים שְׁגוּבִין מֵהֶם הַמַּס, וּמַהוּ הַמַּס? שְׂיָבִנו עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעֹה. **לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתֶם** • שֶׁל מִצְרַיִם. **עָרֵי מִסְכְּנוֹת** • כְּתַרְגוּמוֹ, וְכֵן: (ישעיה כב) "לֵךְ בֹּא אֶל הַסּוֹכֵן הַזֶּה", גְזֵרַב הַמְמַנָּה עַל הָאוֹצְרוֹת (שמות רבה). **אֶת פְּתָהֶם וְאֶת רַעְמֵסֶס** • שְׁלֹא הָיוּ רְאוּיֹת מִתְחַלָּה לְכָף, וְעֲשָׂאוּם תְּזָקוֹת וּכְצוּרוֹת לְאוֹצֵר. **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

יין: נִתְחַכְמָה. נְבַקֵּשׁ דֶּרֶךְ חֶכְמָה שְׁלֹא יְרַבֵּה: לוֹ. בְּעִבּוּר, כְּמוֹ אִמְרֵי לִי. יָדַע כִּי כָּל הַפְּעֻלִים עוֹבְרִים אוֹ עֲתִידִים שֶׁם הַפְּעַל בְּכֶתֶם. פִּירוּשׁ שֶׁם דְּבַר הַנִּגְזֵר מִן הַפְּעַל שֶׁהוּא חֶסֶד, הוּא נִשְׁמַע מִכַּח הַפְּעֻלִים, כְּמוֹ וְהִנֵּה בִּרְכַת בְּרַף. וּבִרְפָּ וְלֹא אֲשִׁיבָנָה. וְהַשְׁעַם וּבִרְפָּ בְּרַכָּה. וְכַכָּה וְכַבֵּר יוֹעֲצִים תְּקוּם. וְהַשְׁלֵם יוֹעֲצִים עֲצָה תְּקוּם. וְכַכָּה כִּי תִקְרָאנָה קוֹרוֹת מִלְחָמָה. א"ר מְרִינוֹס כִּי טַעַם וְעָלָה מִן הָאָרֶץ, כְּמוֹ וְעָלִינוּ וְדַבֵּר כְּכָה שְׁלֹא יִכְשׁוּל הַשְּׁטָן פִּיהוּ. וְלִפִּי דַעְתִּי אֵין צִרְף:

יא **מַסִּים**. רַבִּים, וְהָאָחַד מַס. וְכִמוֹ פְּתַים פַּת, וְהֵם מְפַעְלֵי הַכְּפַל. וְטַעַם עֲנֹתוֹ, לְיִבֵּשׁ וְרַע הַתְּזָרִים: מִסְכְּנוֹת. אוֹצְרוֹת. וְכִמוֹהוּ, אֶל הַסּוֹכֵן. וְתַהִי לְמִלְכָּה סוֹכְנָת, שׁוֹמֶרֶת הָאוֹצֵר וְלֹא יוֹדַע לְכַל וְשִׁכְבָּה בְּחִיקָה: רַעְמֵסֶס. בְּתַחְתּוֹת הַעִיר. וְאֵינָנו מְקוּם יִשְׂרָאֵל:

תְּבֵא עִם אוֹת הַמַּסִּים כְּאֵלוֹ הוּא מִן נִו"ן יִ לְסִימֵן הַמְדַבֵּר. אִם כֵּן יִהְיֶה אִישׁ מְנַנָּו. שֶׁהוּא לְשׁוֹן רַבִּים כְּאֵלוֹ הוּא מְנַנָּו. וְטַעַם נִו"ן מְנַנָּו דְּגוּשׁ לְהַתְּבַלַּע הַה"א בְּחֶסְרוֹן. כִּי יֹאמֶר מִן יִשְׁמַר יִשְׁמְרוּ. אֲשֶׁר יִקְרָאוּ. אוֹיֵב יִרְדְּפוּ וְהוּא תִמְעַט. כִּי הִרַב יִשְׁמְרֵהוּ. וְכִי יִשְׁמְרוּ דֶּרֶךְ קִצְרָה. כְּמוֹ וְהַנְּחֹה עוֹשָׂה מְלָאכָה שֶׁהוּא כְּמוֹ וְהַנְּחֹה הוּא. וְהַנְּחֹה נִצָּב. וּפְעָמִים יוֹסִיפוּ הַנִּו"ן יִשְׁחַרְוּנֵי וְאֵל יִמְצָאֵנִי. תְּכַבְּנוּ נִפְשֵׁךְ. כְּמוֹ תְּכַבְּנוּ. זוֹכַח תּוֹדָה יְכַבְּדֵנִי. סוֹכְבְּנוּהוּ יְכַבְּדֵנוּהוּ יִצְרָהוּ. וּפְעָמִים יְבַלְעוּ הַה"א בְּנִו"ן וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ בְּעָלָיו:

י **הִבֵּה**. הִבֵּה אֶת אֲשֵׁתִי, לְשׁוֹן זָכַר וְהוּא הַנְּכֹון. כְּמוֹ לְכָה נָא. עָמְנוּ. וְלִנְקָבָה הַכִּי הַמְטַפַּחַת. לְכִי וּבֹאִי. וּבְעִבּוּר שִׁדְּבָרוֹ בְּמִלּוֹת הָאֵלָה הַרְבֵּה, יֹאמְרוּ הִבֵּה נִרְדָּה. וְלִנְקָבָה הִבֵּה נָא אֲבֹא אֶלֶךְ. כְּמוֹ לְכָה נִשְׁקָה אֶת אֲבִינוּ

ח וַיִּקַּם מִלֶּדְ חֶדֶשׁ. פִּירוּשׁוֹ כְּמִשְׁמַעוֹ בְּלֹא תוֹסַפַּת שְׁלֹא הִיָּה מִצְרַע הַמְלוּכָה. עַל כֵּן כְּתִיב וַיִּקַּם, כְּמוֹ כִּי הִקִּים בְּנֵי אֶת עֲבָדֵי:

ט וַיֹּאמֶר אֶל עַמּוֹ. הַמִּצְרַיִם: הִנֵּה עִם. מַלְת עִם אֵינָנָה סְמוּכָה, וְכִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל פִּירוּשׁ וְתוֹסַפַּת בְּאוּר, כְּמוֹ אֵהִיָּה אֲשֶׁר אֵהִיָּה. אֲשֶׁר הִתְהַלְכוּ אֲבוֹתַי לְפָנָיו אֲבָרְהָם וְיִצְחָק: מִמְּנוֹ. כֹּל מְנַנָּו בְּסִפְרֵי אֲנָשֵׁי מִזְרַח סִימֵן לְרַבִּים הַנִּו"ן רָפָה. כְּמִשְׁפַּט לְהַפְרִישׁ בֵּינוֹ וּבֵין מְנַנָּו פְּנָה. שֶׁהוּא סִימֵן לְשׁוֹן יְחִיד, שְׂאִינָנו נִמְצָא בְּכַנֵּי הַמְדַבֵּר שֶׁהוּא דְּגוּשׁ כְּמִשְׁפַּט. וְכָל סִפְרֵי מְעַרֵב שְׁנִיָּהוּ דְּגוּשִׁים בֵּין שֶׁהוּא סִימֵן לְשׁוֹן יְחִיד וּבֵין שֶׁהוּא סִימֵן לְשׁוֹן רַבִּים. וְהִיָּה כִּי כִי מְנַנָּו לְשׁוֹן יְחִיד דְּגוּשׁ הַפֶּה הַמְנַהֵג. כִּי מַלְת אֵנִי רָפָה. וְכֵן מַלְת נְחִנִּי ה'. וְהִנֵּה מַלְת מִן כְּפוּלָה. וְנִדְּגַשׁ הַנִּו"ן מִמְּנֵי לְחֶסְרוֹן הַנִּו"ן הָאֲחֵרֶת כְּאֵלוֹ הִיָּה מְנַנָּו. כִּי הַנִּו"ן הָרֵאשׁוֹן